

“L’Esquerra Abertzale està en condicions de ser alternativa de poder”

Entrevista Rafa Díez Usabiaga

Rafa Díez Usabiaga. Lasarte (Guipúscoa), 1956. Es va iniciar molt jove en el món sindical i a partir de 1974, després d’estudiar batxillerat i programació informàtica, va començar a treballar en la planta de la multinacional francesa Michelin, ubicada en el seu poble. Es va afiliar a LAB dos anys més tard i el 1980 ja formava part de la seva direcció. El 1992 va ser escollit secretari general del sindicat, càrrec que va ocupar fins el 2008. Ha desenvolupat també tasques institucionals: en representació d’Herri Batasuna va ser parlamentari foral de Guipúscoa, va ocupar un escó a la cambra basca durant tres legislatures i en altres dues va seure en el Congrés dels Diputats. El 1989, durant les negociacions d’Alger, va actuar com assessor de la delegació d’ETA. Partidari de l’abandó de la violència, és un dels artífexs del gir estratègic de l’Esquerra Abertzale cap a les vies pacífiques i democràtiques. Processat en el cas Bateragune, el 2011 la justícia espanyola el va condemnar a sis anys de presó per intentar reconstruir la il·legalitzada Batasuna.

253

Quin paper històric ha jugat l’Esquerra Abertzale?

Ha sigut un subjecte polític clau contra els intents del franquisme de destruir el poble basc, i també contra els intents d’assimilació política que l’anomenada Transició va intentar dur a terme amb el model territorial de l’Estat de les Autonomies, que buscava neutralitzar les reivindicacions i exigències nacionals del nostre país. Després de quaranta anys de lluita política la trajectòria de l’Esquerra Abertzale ha estat determinant per arribar al punt de partida que vivim en aquests moments: amb els instruments jurídic-polítics de la Transició neutralitzats i davant la possibilitat de situar bases democràtiques que reconeguin Euskal Herria com a nació i respectin la voluntat dels ciutadans en el que ha de ser una autèntica transició nacional i democràtica. Aquesta és la gran aportació en termes històrics que ha fet l’Esquerra Abertzale en els darrers anys.

I al llarg d'aquests anys, quins errors ha comès l'independentisme basc?

L'Esquerra Abertzale ha tingut nivells de dubte en la seva actuació política però ha estat una opció molt coherent i honesta amb els seus objectius, amb les seves senyes d'identitat. Més enllà d'errors puntuals, això ens ha ajudat a mantenir clarament el nord polític que ens ha guiat sempre en aquests llargs anys: els Estats francès i espanyol han de reconèixer que aquí hi ha un poble que té drets i al qual se li ha de permetre decidir el seu futur lliurement i democràticament. Hem abraçat amb força aquest vector i no ens hem deixat enganyar per unes determinades vies que podien diluir aquesta referència política clau. Això ens ha ajudat a superar moments puntuals o errors que, reconeixem, hem comès. Però insisteixo, aquesta referència i aquest nord han servit per mantenir amb molta claredat l'aportació de l'Esquerra Abertzale.

Una Esquerra Abertzale que va néixer apostant per la insurrecció armada i que ha acabat oferint a Madrid i París un procés de pau. Per què? Per debilitat? Per la pressió policial?

L'Esquerra Abertzale té com a punt de referència clau el sorgiment d'ETA. Aquesta organització aborda una actuació política des de la lluita armada considerant que no hi ha vies polítiques i democràtiques per poder decidir i definir el futur d'Euskal Herria. Apareix, així, una dialèctica armada que, valorant el que ha anat manifestant ETA, sempre ha estat relacionada amb situar unes bases democràtiques. Ho va estar al final del franquisme amb l'Alternativa KAS i ho ha estat, posteriorment, amb plantejaments similars com ara l'Alternativa Democràtica o la proposta que Batasuna presenta a Anoeta.

La lluita armada sempre ha estat lligada a la inexistència de vies polítiques i democràtiques perquè la ciutadania basca construeixi el seu futur sense cap mena d'ingerència ni d'hipoteca. En qualsevol cas, i tenint en compte les reflexions d'ETA, l'intent d'aplicar un plantejament insurreccional va ser una etapa molt efímera, molt relacionada amb el context del franquisme i amb el context internacional de l'època.

Quina ha estat la contribució de LAB al nou escenari polític?

LAB va fer una tasca important el 1994-95 desenvolupant la unitat d'acció amb ELA i permetent que aquest sindicat, que havia fet una aposta autonomista, comencés a defensar una estratègia autodeterminista. A partir d'aquest moment va començar a trontollar l'opció de l'autonomisme polític a Euskal Herria i es van obrir uns altres tipus de reflexions i debats que, després, ens van portar a allò que seria Lizarra-Garazi. En els últims anys, LAB també ha estat un bastió important dins l'Esquerra Abertzale a l'hora d'impulsar una línia política que fes possible activar un escenari de diàleg, negociació i solucions polítiques. Sense un protagonisme especial, la potència social i organitzativa del sindicat i la seva referència política han servit per impulsar la possibilitat real de construir un escenari de pau i democràcia. LAB ha treballat per crear una xarxa de complicitats polítiques, sindicals i socials en temes sectorials com presos, drets civils i polítics o en temes de fons com el dret d'autodeterminació.

255

LAB ha prioritzat el component nacionalista per damunt del social?

No es pot parlar en aquests termes. Cada fase política té unes prioritats i en funció d'elles una o altra reivindicació obté més referència en l'acció sociopolítica. Sense el reconeixement de la nostra nació i dels seus drets com a tal serem una peça més del puzzle polític de l'Estat espanyol i no podrem avançar en un projecte de transformació social. Quan totes les capacitats legislatives i normatives en matèria econòmica i sociolaboral estan a Madrid i a París, com es poden abordar dinàmiques de canvi social? És impossible. Dit això, el sindicalisme a Euskal Herria Sud (Comunitat Autònoma Basca i Navarra) ha estat condicionat pel model sociopolític i combatiu que LAB ha defensat els últims trenta anys davant el sindicalisme pactista de la UGT i Comissions Obreres i el model groc i apolític que va promulgar ELA en la dècada dels anys 80, que es va convertir en la central més pròxima a la patronal i al poder polític-institucional gestionat pel PNB. Front aquest model, LAB ha anat construint una referència sindical abertzale que ha condicionat posicions en l'àmbit laboral i ha accentuat també el nivell de lluita del conjunt del sindicalisme basc. Els canvis que s'han donat a ELA, per exemple, no es poden entendre

sense la influència i l'avenç del projecte de LAB. I el mateix es pot dir del nivell de mobilització del sindicalisme d'Euskal Herria Sud si el comparem amb altres pobles o zones de l'Estat espanyol. Mirant al futur estic convençut que el sindicalisme serà una peça clau en un procés de canvi polític i social sobre la base d'un projecte independentista i de classe a Euskal Herria.

256

L'Esquerra Abertzale no renuncia als seus objectius fundacionals, manté la reivindicació de la independència, la reunificació i el socialisme....

Per suposat, els objectius estratègics són aquests. Euskal Herria, com a subjecte polític, hauria de tenir les mateixes condicions que qualsevol altre Estat europeu. Hi ha estats a Europa amb menys volum demogràfic i socioeconòmic que Euskal Herria. Alguns, fins i tot, han accedit a la independència i s'han constituït en Estat en les últimes dècades.

Si Euskal Herria pogués configurar-se com Estat dins d'un plantejament internacionalista i solidari en el marc de l'Europa dels Pobles, seria l'opció més positiva per buscar models econòmics que portin justícia social i neutralitzin el salvatgisme que la globalització neoliberal planteja. Els objectius estratègics de l'Esquerra Abertzale, independència i socialisme, tenen plena vigència, estan d'actualitat i, a més, són plantejaments que en els pròxims anys guanyaran cada vegada més força i projecció en la societat basca.

Quin és el final que l'Esquerra Abertzale acceptaria com a solució?

Els elements centrals del diàleg polític i de les solucions democràtiques passen per reconèixer l'existència d'un país i assumir el compromís democràtic de respectar la voluntat d'aquesta societat. Això no té rebaixa possible. No es pot posar un morrió al poble basc. Avui el poble basc pot parlar d'una determinada manera i d'aquí quinze anys pot fer-ho d'una manera diferent. És evident, doncs, que el nou estatus polític no pot tenir ni hipoteques ni límits, el sostre el posaran els ciutadans d'Euskal Herria. L'Estat espanyol no pot posar sostre a la voluntat dels bascos, aquest és un factor determinant. A partir d'aquí, amb aquesta qüestió tancada, l'Esquerra Abertzale ja ha dit que serà molt flexible durant el procés de

transició respectant la voluntat ciutadana, reconeixent que aquest procés ha de partir de l'actual estatus institucional i que, per tant, la remodelació ha de ser progressiva però sense fer trampes.

Seria suficient amb l'ampliació de l'actual Estatut d'Autonomia?

No es tracta de fer una remodelació de l'Estat en termes quantitius de dues o tres competències més. S'ha d'obrir un procés democràtic sense límits, sense ingerències ni hipoteques. No és un problema de quantitat, sinó de qualitat democràtica.

257

La flexibilitat de l'Esquerra Abertzale passaria també per no fer ús del dret d'autodeterminació en 25 o 50 anys?

Des del respecte al subjecte polític i partint de l'actual realitat institucional, que té tres espais, Euskadi Nord, Navarra i la Comunitat Autònoma Basca, s'obriria un procés durant el qual els ciutadans definirien les relacions internes entre aquests territoris i, alhora, cadascun d'ells amb Madrid. Aquest procés ha d'anar desenvolupant etapes amb l'objectiu de poder configurar una unitat política com a poble. Quant de temps passaria? No ho sé. Quan es doni aquesta situació plantejés, evidentment, l'exercici de l'autodeterminació. No té cap sentit exercir aquest dret de manera parcial. Si observem el model irlandès ens trobem amb uns plantejaments similars.

Els nivells de benestar que ha generat el marc autonòmic en àmplies capes de la societat basconavarresa, han afectat la lluita de l'Esquerra Abertzale?

El marc autonòmic en si mateix no és un instrument determinant en el nivell de vida. A Múrcia, o en qualsevol altra comunitat autònoma, podrien fer una referència similar i, per tant, no estariem parlant de l'especificitat del marc autonòmic basc com per tenir aquest plus de resultats en termes socioeconòmics. Hi ha altres variables més generals, molt més enllà del marc basc, que han fet possible un determinat relançament i desenvolupament econòmic. En molts moments un sector de l'abertzalisme va intentar neutralitzar el moviment autodeterminista i sobiranista

al qual nosaltres anomenem el “regionalisme del benestar”: impulsar un model regional com antídote a un plantejament independentista. Però amb Lizarra-Garazi l'intent es trenca. El Pacte de Lizarra-Garazi va suposar la mort del plantejament autonomista, d'aquest “regionalisme del benestar” que tenia com a element gràfic viure còmodes a l'Estat espanyol. En una primera fase el PNB va pretendre anestesiar el sobiranisme amb un plantejament autonomista lligat a una determinada evolució de variables socials i econòmiques. La gran aportació de l'Esquerra Abertzale ha estat demostrar que aquest plantejament autonomista era un factor dissolvent per als elements de la referència nacional basca. Un plantejament regionalista fet a mida d'un model d'Estat que no reconeix les realitats nacionals, factor que va caracteritzar l'inici de la Transició. La resistència política de l'Esquerra Abertzale, molt dura en tota l'etapa autonòmica, ha posat en solfa aquest model regionalista i ha provocat també que la societat basca sigui ja immune davant operacions similars que puguin donar-se en el futur. El PNB tindrà molt complicat, doncs, repetir una operació política com la que va protagonitzar entre el 1977 i 1979. Més enllà de l'Esquerra Abertzale, avui, el moviment independentista té uns fonaments que difícilment podran neutralitzar-se o canalitzar-se amb unes reformes estatutàries, encara que el Partit Socialista i el PNB intentin omplir amb més aigua el got autonòmic. Aquesta immunitat és un factor polític determinant per veure també que, en l'actualitat, els marges de maniobra polítics del PNB són molt diferents als de la primera Transició.

El basc es l'únic moviment d'alliberament nacional actiu que queda a Europa. Per què s'ha donat aquesta situació?

A Euskal Herria estem parlant d'un procés de lluita política que té una història molt llarga. La història d'Euskal Herria no és la d'ETA. Parlem d'un procés d'alliberament nacional, de lluita pel respecte a la teva identitat nacional, al teu idioma, al teu territori, que està molt arrelat i que històricament ha provocat nivells de confrontació amb els Estats. A partir d'aquí el nivell de rebel·lia que en cada conjuntura ha anat generant la societat basca és un valor a considerar i també un

cert mirall polític per a d'altres moviments d'alliberament o per a realitats nacionals que han quedat assimilades o endormiscades pels *status quo* dels Estats. El poble basc està escrivint una trajectòria de fermesa i honradesa amb uns objectius polítics i democràtics que poden ser també una cunya interessant davant altres realitats nacionals emergents.

Com definiria la relació entre ETA i la resta d'organitzacions del MANB?

Hi ha una coincidència en determinats objectius i, per suposat, existeix una autonomia organitzativa. L'estratègia seguida pels governs de José María Aznar i pels jutges Baltasar Garzón i Grande Marlaska va ser dir que tot era ETA sota el que ells consideraven una convergència d'objectius ideològicopolítics. I s'ha demostrat amb total claredat que ETA és autònoma en les seves decisions i actuacions, que les organitzacions de l'Esquerra Abertzale són autònomes a l'hora de prendre decisions i de definir les seves estructures, al marge de coincidències en determinats objectius. Històricament, i dins d'una estratègia d'alliberament nacional, en tots els processos s'han donat situacions semblants. Per tant, no confirmaré en absolut les tesis que s'han volgut utilitzar en actuacions judicials i polítiques perverses.

259

Hi ha res que pugui amenaçar la pervivència política de l'Esquerra Abertzale?

A més de tenir unes arrels i unes bases sòlides l'Esquerra Abertzale té un projecte amb grans possibilitats de futur. Al marge del pols que l'Estat pugui plantejar no hi veig més dificultats perquè el projecte polític de l'Esquerra Abertzale està viu i és ferm. Més problemes, en canvi, tindran aquells projectes polítics que des d'un determinat abertzalisme han pretès amotillar-se als *status quo* que l'Estat espanyol ha anat plantejant en termes autonòmics, de cessió del poder, etc. Aquest és el model polític abertzale que té un futur més complicat. Estic convençut que una solució al conflicte significa un reforçament del projecte polític de l'Esquerra Abertzale.

Existeix el risc que l'independentisme basc acabi patint “la síndrome de les moquetes” i del cotxe oficial’ i que perdi el vot jove i rebel?

Són reflexions que l'Esquerra Abertzale ha d'anar desenvolupant. En bona part estem vacunats perquè aquests efectes dels cotxes oficials i de les moquetes no siguin perversos i debilitin i condicionin la nostra línia i el nostre projecte. Però tampoc s'ha de menysprear una Esquerra Abertzale que passa d'una fase de contrapoder polític a una fase en la qual pot ser alternativa de poder. Per evitar que això condicioni negativament la nostra legitimitat social s'ha d'interrelacionar bé la lluita institucional i el desenvolupament del projecte polític. Històricament hem tingut clar que, al marge de determinades situacions electorals amb avenços i retrocessos, l'element fonamental del projecte polític de l'Esquerra Abertzale és el seu teixit social. Haurem de cuidar-lo sempre evitant que l'àmbit institucional usurpi tot aquest capital polític i organitzatiu. És una variable a tenir sempre en compte perquè és evident que el poder té un efecte d'atracció i, en alguns casos, un efecte dissolvent sobre molts dels valors que es puguin plantejar des de l'esquerra política. En qualsevol cas, estic convençut que en aquest segle l'Esquerra Abertzale serà un subjecte polític clau per portar Euskal Herria a un escenari de reconeixement i d'identitat nacional. ■